

**Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Bölcsészettudományi Kar
Történelemtudományi Doktori Iskola**

A DOKTORI ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

Albertné Zombori Katalin

**Forradalom és megtorlás a Bács-Kiskun megyében
lezajlott tanár- és diákperek tükrében
(1956-58)**

**Történelemtudományi Doktori Iskola
Vezető: Dr. Fröhlich Ida DSc. egyetemi tanár
Hadtörténeti műhely
Műhelyvezető: Dr. Horváth Miklós DSc.**

**Témavezető:
Dr. Horváth Miklós DSc. egyetemi tanár**

2014

I. A kitűzött kutatási feladat rövid összefoglalása

A Bács-Kiskun megyében 1956-59 között tanár- és diákpereket vizsgáltam azzal az általános céllal, hogy bemutassam a tanárok és diákok szerepvállalását az 1956-os őszi eseményekben, azt belehelyezzem az országos és helyi szintű események keretébe, vizsgálva a sorsuk alakulására közvetlenül ható politikai és igazságszolgáltatási intézményrendszert, továbbá nyomon kövessem sorsuk alakulását a címben jelzett időintervallumban.

A témából adódóan központi kérdésként kezeltem a magyar oktatásügy változásainak bemutatását, az iskolák államosításától 1956-ig. Felvázoltam a tanári pályát érintő több hullámban megvalósuló politikai tisztogatásokat, a tanárokkal szemben támasztott szakmai, politikai, ideológiai követelményeket, a tananyag meghatározásának súlypontjait, valamint a diákok ideológiai oktatásának sarokpontjait különös tekintettel a hittanoktatás elleni harcra összpontosítva.

Elsősorban a terjedelmi korlátok miatt a dolgozat szűk keresztmetszetet nyújt az 1956-os őszi események politikai előzményeiről és folyamatairól.

A források alapján nyomon követtem a tanárok működését a nemzeti bizottságokban, a pedagógus forradalmi bizottságokban, helyenként pedig a nemzetőrsegekben. Vizsgáltam a diákok szerepvállalását a nemzeti bizottságokban, tüntetésekből. A kutatás fontos részét tette ki a kádári konszolidáció időszakában, elsősorban a diákok által elkövetett röpcédula terjesztés, a fegyveres harcokban való részvétel, valamint fegyveres felkelés előkészítése.

Kutatásaim során áttekintettem a pedagógusok „megrendszabályozását” szolgáló bírói és nem bírói „eszköztárat”. Adatokat gyűjtöttem az 1957 nyarára tehető, a tanácsok művelődési osztályain lebonyolított fegyelmi eljárásokra és büntetőeljárásokra vonatkozóan, valamint abban a kérdéskörben, hogy a pedagógusok és a diákok milyen büntetést és milyen arányban kaptak. Feltettem magamnak azt a kérdést, hogy az amnesztiarendeletek hatályát, valamint a Btá. enyhítő szakaszait milyen mértékben, hogyan terjesztették ki pedagógusokra és diákokra.

Az értekezés fontos céljaként fogalmaztam meg, hogy kitekintsek az igazságszolgáltatás szervezeti hátterére, az igazságszolgáltatásban érvényesülő politikai és büntetéspolitikai alapelvekre, azok változásait térben és időben vizsgáljam, és ennek metszetében elemezzem a tanár- és diákpereket.

II. Források, a kutatási munka módszertana

A kutatás széleskörű forrásanyagra támaszkodik, amelyet több levéltárban folytattam. A Magyar Országos Levéltárban a perekkel kapcsolatos Legfelsőbb Bíróság által a levéltárnak átadott iratanyagot, továbbá az MDP KV, illetve utódpártjának, az MSZMP hierarchiájának csúcsán keletkezett iratokat, jegyzőkönyveket tanulmányozhattam. Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában Bács-Kiskun megyei Rendőrfőkapitányság Politikai Nyomozó Osztályán keletkezett vizsgálati dossziékba tekinthettem bele, a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltárában a Bács-Kiskun Megyei Bíróság a levéltárnak átadott elnöki, illetve peres iratanyaga, valamint a megyei illetve városi tanács, illetve pártszervek dokumentumai szolgáltatottak értékes információkat. Ezen túlmenően a Bács-Kiskun Megyei Bíróság irattárában is lehetőség volt peres iratokat tanulmányozni, valamint a Legfelsőbb Bíróság irattárában is módomban állt meglehetősen szűk körben beletekinteni dokumentumokba, továbbá a Magyar Rádió irattárában átnézhettem a korabeli, rádióban elhangzott híryananyagokat.

Mivel nem vagyok jogász, ezért a pereket csak történelmi szemszögből vizsgáltam. Feltártam az események és a perek politikai és társadalmi hátterét. Mivel az iratok többsége a párt szervezetek, vagy a párt által ellenőrzött szervek – mint például a helyi tanácsok, nyomozóhatóságok, bíróságok – bocsátották ki, ezért a torzítás és elfogultság kockázata meglehetősen nagy. Így elkerülhetetlen a források megbízhatóságának vizsgálata.

Elsődlegesen szem előtt kellett tartanom a forrás létrejöttének időpontját, hitességét, milyen szervezet készítette. Figyelmet kellett szentelnem az irat keletkezésének előzményeire, következményeire, továbbá meg kellett határoznom, hogy a dokumentum szerzőjének milyen a viszonya azokhoz az eseményekhez, amiről ír, valamint milyen céllal született az írás, mennyi idő telt el az esemény és az irat keletkezése között.

Mivel sok helyen végeztem kutatást, ezeknek a tényezőknek szem előtt tartásával munkámnak fontos részét képezte, hogy a különböző típusú, de ugyanarról az eseményről szóló forrásokban közöltek összevessem, megállapítsam az azonosságokat és a különbségeket, és ha lehet, akkor az egyezésekkel és eltérésekkel kapcsolatosan következtetéseket vonjak le.

Azonban néhány, a témát érintő területen fontos alapkutatások még váratnak magukra. Ilyen alapkutatások híján a számomra, a forrásokból előkerülő mozaikokra támaszkodtam. Ez

nemcsak a munka akadályát képezi, de e nélkül a megállapításaimat is korlátozott érvényűeknek tekintem.

III. Az értekezés tudományos eredményeinek összefoglalása

1. 1956 forradalma, mint hogy annak több értelmezése is van, nem forraszthatta egyé a nemzetet, hiszen más és más, egyes pontjain egymással ellentétes célkitűzések mellett zajlottak az események. Ezért pontosan körül kell határolni, hogy forradalom és demokrácia alatt az adott korszakban és azt követően mit értettek az eseményeket meghatározó politikai tényezők.

1956. december 05-ig zavarba ejtően sok helyen találkoztam azzal, hogy a párt, vagy az irányítása alatt álló tanácsai szervek az eseményekre „forradalomként” tekintettek. Az MDP részéről ez nem volt egyéb, mint kísérlet arra, hogy széles tömegeket megnyerve kivezesse saját magát az elsősorban gazdaságilag fenntarthatatlan sztálinizmus történelmi zsákutcájából és megszabaduljanak a párton belüli rákosista ellenzékétől. Egy fajta „nemzeti” irányultságú szocializmus meghirdetésével kívántak lazítani a szovjet hatalom és irányítás fojtogató ölelésén. A párt belső demokratizálódási folyamata az addigi rendszer válságtünetének tekinthető, amelyet a párt értelmiségi köreiben, ezen belül elsősorban az Írószövetségen belül artikulálódott, majd a későbbiekben a Petőfi-körökben szélesedett ennek nyilvánossága.

Miután 1956. július 18-án, Mikojan segédletével Rákosit megfosztották hatalmától, 1956. június 27-én Déry Tibor a Petőfi Körben elhangzott felszólalása világosan jelezte az irányt, amely az Írószövetség által jegyzett, a Népszavában közzé tett kiáltványban öltött testet. Ehhez képest a MEFESZ által megfogalmazott 16 pont sem tartalmaz lényeges eltérést. Mindkét iratban megjelenik ugyan az általános szabad, titkos választójog kívánalma, azonban ezt a szabadságot lényegesen szűkíti, hogy a kormány vezetését az egyetemisták Nagy Imrére bízták volna, illetve az Írószövetség kiáltványában a Hazafias Népfront keretein belül vizionálta a többpártrendszert. Gazdasági téren sem hirdették meg a tulajdonviszonyok megváltoztatását, hanem csak a rendszer fenntarthatósága érdekében szorgalmaztak lépéseket a munkásdemokrácia szélesítésének, a beszolgáltatási normák eltörlésének, az iparban alkalmazott normák áttekintésének igényével. Az Írószövetség kiáltványa ugyan felvetette a parasztság önrendelkezési jogát, de az egyéni gazdálkodás feltételrendszerét „szabad szocialista termelési és árucserét biztosító rendszeren” belül képzelte el.

Ennek ellenpontjaként az, amikor a forradalmat a nép önvédelmi reflexének fogjuk fel azokkal szemben, akiket jogaitól megfosztják, valamint amelynek célja egy romlott

kormányzati rendszer megdöntése és olyan új társadalom felépítése, amely szabadságot, jogot és emberhez méltó életet biztosít az addig elnyomott és kizsákmányolt rétegeknek, akkor merőben más a helyzet. Azonban ebbe a képbe nem fér bele sem a Nagy Imre által fémjelzett kormány, és mellékes körülményként annak sincs jelentősége, - mint ahogy az egyetemisták követelése között olvashatjuk, - hogy a KV megújul-e vagy sem. Amennyiben pedig valódi, szabad választásokról lenne szó, nem lehetne korlátozni az induló pártokat a Hazafias Népfront keretei közé.

Személy szerint azt gondolom, hogy a Bács-Kiskun megye lakosságának forradalma inkább az 1945. novemberi viszonyaihoz való visszatérést jelentette volna. Az 1945. november 04-én több párt részvételével megtartott nemzetgyűlési választások győztese a Független Kisgazdapárt volt, amely a szavazatok több mint a felét tudhatta magáénak. Tekintetbe véve, hogy a megye lakossága túlnyomó részben a mezőgazdaságból élt, és ismert a földhöz, földbirtokhoz való kötődése, ezért ebbe a vonalba illeszkedik a termelőségvetkezetek feloszlásának a követelése, a begyűjtési rendszer megszüntetése, a begyűjtési iratok megsemmisítése, a paraszti egyéni termelés lehetőségének megteremtése, mindenféle szocialista jelző nélkül.

A megyében élő lakosság politikai preferenciáját illetően nagyszerű példát szolgáltat Kiskunhalas, mely világosan mutatja, hogy ha valóban szabad választásokat tartottak volna, akkor jelentős kisgazda túlsúly mellett kommunista kötődésű párt nem lehetett volna kormányalkotó tényező.

Ide kívánczik az is, hogy a tömeggyűléseken sok helyütt a bizottságokba beválasztott párttagok többségét eltávolították, illetve a gyűléseken nem engedték szóhoz jutni a helyi párttitkárokat, kommunista településvezetőket.

A vidék emberének nagyon fontos azonosulási pontja volt hitéletének szabad gyakorlása. Az iskolában a hittanoktatás visszaállítása, esetenként annak a kívánságnak az érvényesítése, hogy az államosított iskolák kerüljenek ismét egyházi kézbe szintén ennek tulajdonítható. Ugyanebbe a vonalba illeszkedik a kommunista iskolaigazgatók leváltása, akik a hittanoktatást akadályozták.

2. A fentiekből kiindulva érthető az a Legfelsőbb Bíróság által tett megállapítás, hogy „a „nemzeti bizottság”-ot, „nemzetőrség”-et és egyéb szervezetet is tevékenysége tükrében kell vizsgálni. Ezek jellegét a tagok tevékenysége és az abban kifejezésre jutó cél határozza meg. Az egyes ténykedéseket nem egymástól függetlenül, hanem összefüggésükben vizsgálva állapítható

csak meg, hogy vajon a szervezet célja a népi demokratikus államrend megdöntése volt-e, vagy sem...”¹

A nemzeti, illetve forradalmi bizottságok bírósági megítélésénél az egyik perben „ellenforradalmi” szervezetként definiálták, a másik perben pedig, mint olyan szervezetként említették, amelynek tevékenysége nem irányult az államrend megdöntésére, holott az akkori jogértelmezés szerint ezek egyértelműen „ellenforradalmi „szervezetek voltak.

Ennek logikus következményeként a bizottságokban résztvevők egy része ellen sem indult eljárás.

A történelmi kutatás mindez idáig nem tekintette súlyponti kérdésnek ennek feltárását, pedig az iméntiekből is kitűnik, hogy a bíróságok ezt vizsgálták. Hiányt pótló lenne, ha további válaszokat kapnánk a forradalmi szervezetek és a pártbizottságok, tanácsi szervezetek kapcsolatára, esetleges összefonódására, különös tekintettel a párttagok tevékenységére a szervezetek megszűnésükig. Az is tisztázásra szorul, hogy mind a munkástanácsok, mind a bizottságok megválasztásának az a rendszere valamint a tagok kiválasztásának módszere mennyiben járult hozzá ahhoz, hogy ennyi pártfunkcionárius került a bizottságokba.

Egy polgári típusú mozgalom egész biztos nem szovjet típusú választási rendszer alapján, az első körben kommunista funkcionáriusok bebetonozásával hozta volna létre forradalmi infrastruktúráját sem szakszervezeti, sem önkormányzati vonalon, sőt abban sem vagyok biztos, hogy bármilyen szinten együttműködött volna pártfunkcionáriusokkal.

De ugyanígy kérdőjeleket hagynak maguk mögött a megyében megalakult nemzetőrségek és a hadsereg szerepe is. A megyében több helyen is a tüntetések halálos áldozatokat követelnek annak a gyülekezési- és kijárási tilalomnak a következményeként, amit számos helyen épp a nemzeti bizottságok léptetnek életbe.

3. Érdemes lenne továbbvizsgálni a nemzeti, illetve forradalmi bizottságok megalakulásának körülményeit. Véleményem szerint azonban a későbbi tanácsi választások rendszerébe is beépítették az ebben az időszakban alkalmazott, a Kádári rendszerben is adaptálható elemeket. A párt vezető szerepének fenntartása érdekében a párttagoknak a tanácsi testületeken belül többségben kellett lenniük.

A Hazafias Népfrontot bízták meg azzal, hogy segítse a pártszervezetek munkáját a jelöltek kiválasztásánál. Ebben a munkában a tanács végrehajtó bizottságainak is együtt kellett működni a Hazafias Népfronttal. A népfront feladatául határozták meg a

---

¹ Bf.III.387/1959/48.sz. ítélet 2-3. old. MOL XX-5-D Levéltári jelzet: 387/1959

jelölógyűlések megszervezését és a jelöltek népszerűsítését. A személyi összetételt illetően a pártszervek döntöttek. A társadalmi szervezetek véleményét meghallgatták ugyan, de nem voltak kötelesek figyelembe venni. A választások megszervezéséért és sikeres lebonyolításáért az illetékes területi pártbizottságot tették felelőssé.

4. Dolgozatomban a rendelkezésre álló források szabta lehetőségek keretein belül igyekeztem felvázolni a pedagógusok helyzetét a forradalmi események előtt. Ezek a források megítélésem szerint meglehetősen hiányosak. Az a kép, amely elém tárult, azonban azt mutatja, hogy a pedagógusok egy erősen szabályozott rendszer keretein belül dolgoztak, ahol nem érvényesült sem lelkiismereti, sem szakmai szabadságuk. Általános, egzisztenciális létbizonytalanság vette őket körül.

Bács-Kiskun megye településszerkezetét vizsgálva megállapítható, hogy kevés a város, és sok a község és falu. Ugyan nagyfokú ellenérzéssel viseltettek a települések lakói az iskolák kommunista igazgatóival szemben, tekintettel arra, hogy a hittanoktatásra vonatkozó tanácsi rendeleteket többségük mérlegelés nélkül hajtotta végre, azonban a községek és falvak értelmiségét meghatározó arányban képviselő a pedagógusok jó részét tisztelet övezte. Ezért számomra nem okozott meglepetést, hogy a bizottságokban és a nemzetőrségekben résztvevő pedagógusok aránya mind a bizottsági tagok, mind a bizottságok vezetőit tekintve viszonylag magas, ezen belül az iskolaigazgatók aránya meglehetősen alacsony, szinte elenyésző volt. A pedagógusok zömének tevékenysége a bizottságok és a nemzetőrségek feloszlásával azonnal véget ért, de akadtak páran, akik még november 04-e előtt jelezték, hogy le kívánnak mondani tisztségükről, döntően akkor, amikor a kommunista funkcionáriusok többsége kikerült a bizottságokból.

A diákok jó része nem volt tagja forradalmi szervezeteknek. Tevékenységük csúcspontja az 1956. november 04-e utáni időszakra tehető akkor, amikor a bizottságok, illetve nemzetőrségek befejezték működésüket. Többségük a szovjetek elleni fegyveres ellenállásban, röpcédula ragasztásban és fegyveres szervezkedésben vállalt szerepet.

A pedagógusok társadalmi, szakmai előmenetelét a bíróságok is fontosnak tartották feltárni, mivel kedvező esetben az ítéletek enyhítését, – esetenként – súlyosbítását támasztották alá. Ezt magam is lényegesnek tartottam. A bírósági eljárás alá vont pedagógusok nagy részének munkáját szakmailag elismerték, közülük többen különböző társadalmi szervezetben is tisztséget, feladatot vállaltak. Néhányan közülük a tanácsok képviselőivel, - egyes személyek esetében – pártbizottsági tagokkal jó személyes kapcsolatokkal rendelkeztek.

A pedagógusok társadalmi, szakmai előmenetelét a bíróságok is fontosnak tartották feltárni, mivel kedvező esetben az ítéletek enyhítését, – esetenként – súlyosbítását támasztották alá. A diákok szakmai, valamint társadalmi előmenetelének vizsgálata az ítéletek tükrében nem bizonyult annyira szignifikánsnak, mint a pedagógusok esetében. Egyrészt azért, mert életkorukból adódóan ilyenről nem igen lehet beszélni, másrészt az érintettek általában alkalmazták a kiskorúakra vonatkozó rendelkezéseket. A családi háttér kifejezetten azokban az esetekben tekinthető meghatározó tényezőnek, ahol az igazságszolgáltatás példát kívánt statuálni. Ebben az esetben a felmenők között osztályidegen szülők találhatók.

5. A párt által értelmezett „ellenforradalom – forradalom” kapcsolatrendszer és definíciót érdemes abból a szempontból vizsgálni, hogy a párt mindent „ellenforradalomként” értelmezett, amely hatalma ellen irányult vagy azt veszélyeztette. A Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Központi Bizottságának 1956. december 05-én hozott határozatáig a tanácsi és pártiratok közül több helyen az eseményeket „forradalomként” említették. A forradalom napjaiban Nagy Imre is szólt ellenforradalomról, de a megnyilatkozások alapján azokat tekintették „ellenforradalmároknak”, akik nem ismerték el Nagy Imre kormányát, és azzal szemben lépnek fel, vagyis akiknek az volt a céljuk, hogy a „népi demokratikus rendszert” megdöntsék. A párt „forradalmároknak” tekintette mindazokat, akik a vezetése alatt álló nemzeti demokratikus mozgalom keretei között a szocializmus megújításának érdekében léptek fel tevőlegesen.

Azonban a párt Ideiglenes Intéző Bizottságának 1956. december 5-én hozott határozata „ellenforradalomnak” nyilvánította az októberi eseményeket, függetlenül attól, hogy mi volt a résztvevők szándéka.

A fentiek alapján akár értelmet is nyer a „megtévedt dolgozó” minősítés, mint olyan, amelyik a meglévő rendszer megreformálását tekintette céljának. A perbe fogott pedagógusok többségét „megtévedt” értelmiségiékként kezelték a bírósági eljárások lefolytatása során. A nyílt ellenforradalom kirobbanásának időpontját az MSZMP Ideiglenes Intéző Bizottságának 1956. december 05-i határozata 1956. október 30-ára tette. Ez az időpont ténylegesen megegyezik azzal az időponttal, amikor a forradalmi szervezetekben a párt sok helyen nem tudta megtartani befolyását, mert a szervezetekben részt vevő párt- és tanácsi funkcionáriusok kikerültek a bizottságokból.

„Tudatos ellenforradalmár” minősítést többnyire abban az esetben alkalmazta a bíróság, ha az eseményekben résztvevő pedagógus vagy diák megakadályozta, hogy párt- és tanácsi funkcionáriusok bekerüljenek a bizottságokba, vagy tevékeny részük volt abban, hogy

ezeket az embereket eltávolítsák a bizottságokból, illetőleg a párt hatalmát vagy befolyását egyéb fellépésükkel gyengítették, vagy a kádári konszolidáció ellen léptek fel. A tanárokkal ellentétben a diákok zömét „tudatos ellenforradalmárokként” tartották számon.

Az eljárás alá vontak köre a fenti politikai nyilatkozatoknak megfelelően - folyamatosan bővült. Általános tendenciaként az figyelhető meg, hogy az általam vizsgált perek esetében az „ellenforradalmárok” ügyét hamarabb kezdték el tárgyalni, már 1957 februárjában, márciusában, míg a „megtévedtek” csak 1957 nyarától kerültek az igazságszolgáltatás rendszerének hatósugarába. Ugyanakkor a Bács-Kiskun megyei bírósági statisztikák arra is rámutatnak, hogy növekvő ügyszám mellett a kiszabott büntetések mértéke folyamatosan csökken.

Véleményem szerint ezeknek a kategóriáknak az alkalmazása nem véletlenszerűen történt. Szélesebb körben érdemes lenne átvizsgálni a pereket a következő szempontok szerint:

Mikor tárgyalták a „megtévedt” és „tudatos ellenforradalmárok” pereit?

- A résztvevők milyen társadalmi és szakmai előmenetelt mutattak fel az eseményekig?
- Azonosság esetén össze kellene vetni az elkövetett cselekmény minősítését és a kiszabott büntetések mértékét, és ennek alakulását vizsgálni az idő előrehaladtával, különösen 1957 nyarát megelőző, és az azt követő időszakban.

Egyedi eltérések mindig adódhatnak, azonban véleményem szerint a statisztikai adatok fontos következtetések levonására adnának módot és lehetőséget.

6. A legnagyobb űrt és a legtöbb kérdőjelet az amnesztia kérdése hagyta maga után. Az, hogy létezhetett egy ilyen fajta rendelet, azt közvetett módon bizonyítja, hogy a Legfelsőbb Bíróság akkori elnöke nagy energiákat fektetett az 1957. márciusi országos bírói értekezleten annak létezésének cáfolatába.

Egyes vélekedések szerint a hatalom politikai célzattal leginkább akkor él az amnesztia gyakorlás eszközével, ha tudja, hogy a törvénysértéssel vádolt elkövetők ártatlanok. Ez a megközelítés nem is annyira abszurd, ha tekintetbe vesszük azt a tényt, miszerint mind a fentiekben már idézett 1956. december 05-én kelt párthatározat, mind a Münnich Ferenc által, 1957 februárjában a bírói értekezleten tett kijelentés az 1956. október 23-i, a Rákosi-rendszer hibáival szemben történő fellépést jogosnak ismerte el.

Az amnesztia rendeletről szóló híradások több különböző forrásból táplálkoznak, s a források a rendelet előkészületének, életbe léptetésének különböző fázisait tárják elénk.

Igazságügyi forrásból 1956 novemberében még arról értesülhettünk, hogy a készülő amnesztia rendelet miatt az október 23-i eseményekkel összefüggő politikai perek tárgyalását ne kezdjék el. Egy jugoszláv napilap tudósított a Magyar Rádió híradására hivatkozva, hogy az amnesztiarendeletet 1956. november 25-én beterjesztették az Elnöki Tanács elé. A Magyar Rádió irattárában lelhető fel az a hír, miszerint a rendeletet a kormány 1956. november 28-án életbe léptette. Ugyanakkor 1957. január elején egy bírósági forrás arról tájékoztat, hogy a politikai perek tárgyalását meg kell kezdeni, mivel az amnesztia rendelet kérdése lekerült a napirendről.

Ami ebből a későbbiekben megvalósult, az az 1959-ben megjelent törvényerejű rendelet, amelynek keretén belül részleges közkegyelemben részesülhettek azok a vádlottak, akik 2 évnél hosszabb, de 4 évnél rövidebb börtönbüntetést kaptak.

Személy szerint úgy vélem, hogy 1956 novemberében életbe léphetett az amnesztiarendelet, amelynek létezéséről 1956. december 05-e után tudni sem akartak. Azt gondolom, hogy az Igazságügy Minisztérium, valamint a Magyar Országos Levéltár iratai között érdemes lenne még ez ügyben mélyebbre ásni.

Első látásra a tanár- és diákperek, mint kutatási téma, horderejét tekintve perifériális jelentőségűnek tűnhet. Azonban ennek a társadalmi rétegnek a szerepe is rávilágít lényegi kérdések tisztázatlanságára. Álláspontom szerint mind a perek, mind a központi kérdések szempontjából a további kutatások létfontosságúak.

Tekintettel arra, hogy az események óta történelmi léptékkal nézve rövid idő telt el, ha ezek a kutatások továbbra is váratnak magukra, úgy nagy a kockázata annak, hogy történelmünk eseményeinek megítélését politikai kurzusok határozzák meg és használják fel olykor össznemzetinek aposztrofált, azonban a felszín alatt gyakran önző pártpolitikai célok érdekében.

IV. Publikációs lista

Megjelent tanulmányok:

- A B. 10/1957 PER - adalékok az 1956-os megtorlás történetéhez (Esettanulmány)
in: A mában élő tegnapok- Tanulmányok a XX. század történetéhez, szerkesztette: M. Kiss Sándor, Ifj. Bertényi Iván, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar, Piliscsaba, 2011, 257-277. old

- Albertné Zombori Katalin: „Forradalom” és „ellenforradalom” problematikája a megtorlás időszakában Bács-Kiskun megyében lefolytatott tanár–diák-perek tükrében in: A diktatúra évtizedei – tanulmányok, esszék, előadások szerk.: Horváth Miklós Pázmány Péter Katolikus

Egyetem Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar Történelemtudományi Doktori Iskola,
Piliscsaba, 2013, 231-260. old.

Megjelent recenzió:

Mítoszteremtés a Kádár-rendszerben in: Aetas 28. évf. 2013. 2. szám 216-217. old.